

รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศไทย

Model and the Participation Mechanism in Developing the Schools Educational Quality which located on Northern Thailand Highlands in the Remote Areas

ประเวศ เวชชะ* บุญชอบ จันทapun* สุขสันต์ สอนนวล* ธัชชัย จันทร์สารห์*

Prawet Wetcha* Boonchob Chantapoon* Sooksan Sonnuat* Thatchai Chansah

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*

Chiang Rai Rajabhat University*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษารูปแบบและกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศไทย โดยเลือกโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงเป็นกรณีตัวอย่าง 3 โรงเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และข้อมูลจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญ (content analysis) โดยใช้โปรแกรม Atlas ti ช่วยวิเคราะห์เพื่อตอบประเด็นคำถามการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัยเป็นเอกสารเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงในปัจจุบัน สรุปได้ 5 รูปแบบดังนี้ 1.รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมตามสายงานบังคับบัญชา ลักษณะของรูปแบบ :เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามลำดับชั้นจากหน่วยงานระดับนโยบายจนถึงระดับพื้นที่ 2) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ ลักษณะของรูปแบบ:เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรระดับนโยบายจนถึงระดับพื้นที่ในการให้การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่และตามภารกิจของโรงเรียน 3) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากภายนอก ลักษณะของรูปแบบ: เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามความศรัทธา เจตนาและความประสงค์เพื่อสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามพระราชดำริ เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงการพระราชดำริที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังเช่นโรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โครงการพัฒนาอ้อยดุง ฯลฯ 5) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการภายในของโรงเรียน ลักษณะของรูปแบบ: เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยมุ่งตรงไปที่ผลที่ผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนโดยตรงโดยผ่านระบบหลักสูตรและการเรียนการสอน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำสำคัญ : รูปแบบและกลไก, การมีส่วนร่วม, การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

The research objective was to Study of the Model and the Participation Mechanism in Developing the Schools Educational Quality which located on Highlands in the Remote Areas of Northern Thailand. Threes schools in the remote rural areas were selected as a case-by-case example: The research tools using in this study were field survey including the School Basics Survey, in-depth interview group, Focus Group Discussion and the result of the studies the documents concerned by using the Atlas ti Program in helping analyzed the content analysis. Then present the research results by using a descriptive document research.

The results showed that the Model and the Participation Mechanism in Developing the Schools Educational Quality which located on Highlands in the Remote Areas of Thailand in 6 schools were as follows: 1). The Patterns and the Mechanisms of Participation along the Chain of Command : The model was found that it was form by the hierarchical structure of the organization's authority from policy-level to area-level that act according to the law in educational management 2)The Model and the Mechanisms of the Government Organizations Participation; The model was found that it was arisen according to the structure and authority of the organization, from the policy level to the local level in providing support the fundamentals of educational management according to the authority and at the request of the school. 3) The Model and the Mechanisms of the Outsider Organizations Participation; This pattern was happened by the faith, intent and the purpose to support the basic factors of educational management and the development of educational quality 4) The Model and the Mechanisms of participation from the Royal Initiative Development Organizations was formed under the Royal Initiative Project which had specific objectives to improving the quality of education. such as schools in the Child and Youth Development Program in the wilderness According to the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, Doi Tung Development Project, etc. 5)The Model and the Mechanisms of participation by internal processes of the school was found in the propose of solving the problem and to improving the quality of school education with a direct focus on the learning outcomes that will occur directly to students through the curriculum and teaching system and also through the students advising and helping systems.

Keywords : Model and Mechanism, Participation, Educational Quality

บทนำ

จากแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญ ในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษา เพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมาย

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า จ-ฉ) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐมาตรา 54 วรรค 3 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 กำหนดว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ (1) เป็นการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 29 ให้สถานศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” ส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561, หน้า 14-15) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายการพัฒนาโรงเรียนในท้องถิ่นให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ มีความเข้มแข็งทางวิชาการและมีความพร้อมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถให้บริการการศึกษา แก่นักเรียนและชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาอย่างมีคุณภาพที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา รวมทั้งให้ความสำคัญกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร พื้นที่สูง บนเกาะ ที่ต้องเป็น โรงเรียน Stand Alone ให้สามารถคงอยู่อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564, หน้า 7-8) จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการจัดการศึกษา โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและโรงเรียนพื้นที่เกาะแก่งซึ่งได้กำหนด วิสัยทัศน์ของการพัฒนา คือ “ภายในปี พ.ศ. 2564 ประชากรวัยเรียนของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและโรงเรียนพื้นที่เกาะแก่งได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ มีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพและการมีงานทำสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข” จากการศึกษาปรัชญาทางการศึกษาแนวคิดสำคัญที่ กฎหมาย ยุทธศาสตร์และแผนงาน รวมไปถึง สภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันสะท้อนให้เห็นว่า ทิศทางในการพัฒนาการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มของ บุคคล คณะบุคคล องค์กรหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่เรียกว่า “ภาคีเครือข่ายการศึกษา” เป็นผู้ขับเคลื่อนสร้างรูปแบบและกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่อิงบริบทพื้นที่ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบปัญหาอุปสรรคและกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยวิเคราะห์ ปัจจัย/เงื่อนไขความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและจัดทำข้อเสนอรูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงของประเทศไทย โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงของประเทศไทยและของต่างประเทศ เพื่อสรุปนำเสนอ

รูปแบบและกลไกการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษากรณีโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับประเทศไทยที่ควรเป็นอย่างไรต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษารูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นการศึกษากระบวนการ วิธีการ ส่งเสริมสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง อาทิ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การมีส่วนร่วมเชิงการกุศล การออกกฎหมายหรือมาตรการจูงใจทางภาษี โดยจำแนกการวิเคราะห์ตามผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องหลัก อาทิ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภายนอกหรือองค์กรภาคเอกชน ผู้ปกครองและชุมชน ผลที่เกิดขึ้นจากกรอบความคิดที่กำหนด กระบวนการ วิธีการ และองค์ประกอบต่าง ๆ ของการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ การศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการเก็บข้อมูลในสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบวัตถุประสงค์ย่อยของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบปัญหาอุปสรรคและกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศไทย 2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง และ 3. เพื่อจัดทำข้อเสนอรูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศไทย โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีเกณฑ์คัดเลือกตามเกณฑ์ คือ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน เป็นโรงเรียน ที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย ทุรกันดาร ชนกลุ่มน้อย ภูเขาและพื้นที่ชายแดนและมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นโรงเรียนที่มีประสบการณ์ที่ได้รับการประกาศเกียรติหรือได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนประสบความสำเร็จในการระดมทรัพยากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้สถานศึกษาตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 3 แห่ง คือ ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านสบแม่รวม อำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่ 2) โรงเรียนบ้านวังใหม่ อำเภอ วังเหนือ จังหวัดลำปาง 3) โรงเรียน ต.ช.ด.ศรีสมวงศ์ อำเภอมะพ่ายหลวง จังหวัดเชียงราย นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม มาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้โปรแกรม Atlas ti มาช่วยในการวิเคราะห์เพื่อตอบประเด็นคำถามการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัยเป็นเอกสารเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในรูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงของประเทศไทย มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. รูปแบบ ข้อจำกัดหรือปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบันของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงของประเทศไทย

รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษากรณีโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง ปัจจุบันมี 5 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากภายในองค์กรตามสายงานบังคับบัญชา เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามลำดับชั้น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกลไกการขับเคลื่อนผ่านการกำหนดนโยบาย การออกระเบียบกฎหมาย การจัดบุคลากร การงบประมาณและการกำกับติดตาม 2) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างและอำนาจหน้าที่หน่วยงานภาครัฐของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ โดยมีโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการร้องขอรับการสนับสนุนตามความต้องการหรือภาวะความจำเป็นของโรงเรียน 3) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากภายนอก เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นตามความศรัทธา เจตนาและความประสงค์เพื่อสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขององค์กรระดับสากล องค์กรระดับชาติ มูลนิธิ บริษัท สโมสรนักศึกษา บุคคลและอิสระชน เป็นต้น 4) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริเป็นรูปแบบที่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากโครงการพระราชดำริที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่น โรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โครงการพัฒนาออยตุง เป็นต้น และ 5) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการภายในของโรงเรียน เป็นรูปแบบที่มีโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนในการนำชุมชนและพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมมือเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยมุ่งตรงไปที่ผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน

ข้อจำกัดหรือปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ที่พบได้แก่ 1) ข้อจำกัดการเข้ามามีส่วนร่วม พบว่า มีข้อจำกัดตามกฎหมาย เช่น ระเบียบการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาที่จำกัดจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา ข้อกำหนดตามกฎหมายระเบียบไม่มีความยืดหยุ่นที่สอดคล้องกับบริบทของหมู่บ้าน โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองของชุมชน 2) ปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วม พบปัญหา คือ การนิเทศกำกับ: ต้นสังกัดไม่สามารถลงไปในเทศกำกับและการเยี่ยมเยียนโรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารได้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง การสื่อสาร: มีปัญหาในการติดต่อสื่อสารการประสานงานกับโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารด้วยข้อจำกัดด้านการคมนาคมและการสื่อสารระยะทางไกล ส่วนปัญหาของโรงเรียนพบว่าขาดการประชาสัมพันธ์ขอความช่วยเหลือสนับสนุน ในช่องทางการสื่อสาร กับเครือข่ายทุกภาคส่วน องค์กรและบุคคลภายนอกขาดข้อมูลที่สะท้อนถึงความต้องการของโรงเรียนและนักเรียน 3) อุปสรรคการเข้ามามีส่วนร่วม พบว่า ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ห่างไกล การคมนาคมค่อนข้างยากลำบากในการเข้าถึง ฐานะเศรษฐกิจของประชาชนที่ค่อนข้างยากจน อีกทั้งด้านภาษาที่ใช้เพื่อการสื่อสารในท้องถิ่นเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน นอกจากนั้นการศึกษาของประชาชนในชุมชนและการตระหนักรู้ของประชาชน ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ประชาชนโดยทั่วไปยังมีความคิดว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นหน้าที่รัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของประชาชน

2. ปัจจัย/เงื่อนไขความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง

พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระดับนโยบาย 1) มีการลงนามความร่วมมือระดับนโยบายกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อความร่วมมือการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) นโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษามีการร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชนและในระดับชาติหรืออาจจะนานาชาติเข้ามามีส่วน

ร่วมในการบริหารและพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน 3)การกำหนดนโยบายโดยการส่งเสริมสนับสนุนการคืนผู้บริหารโรงเรียนและครู ให้แก่โรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง 4) นโยบายที่กำหนดกรอบการทำงานโดยการส่งเสริมการ กระจายอำนาจ 4 ด้าน ไปยังคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษา 5)นโยบายการส่งเสริมและให้โอกาสนักศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดารทางไกล มีโอกาสในการเข้าสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการครู และดำรงตำแหน่งในพื้นที่ของตน ในกรณีโครงการครูคืนถิ่น 6) นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาให้เยาวชนที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้สอบคัดเลือกเป็นครูอัตราจ้าง เพื่อทดแทนข้าราชการครูที่ขาดแคลน 7)การส่งเสริมสนับสนุนในการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง เช่น เบี้ยก้นดาร์

ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่ มีการส่งเสริมการประสานงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยการขอรับการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านต่าง ๆ มีการประสานงานของผู้บริหารสถานศึกษา กับหน่วยงานการศึกษาในระดับจังหวัด ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและพัฒนาโรงเรียน มีการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการและความขาดแคลนของโรงเรียนและ สามารถแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกในการสนับสนุนและพัฒนากิจการศึกษากับโรงเรียน มีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรใหม่ก่อนปฏิบัติการภาคสนามเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการทำงานของโรงเรียนถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง ภาคส่วนต่าง ๆ ให้การสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วม และให้มีการมีส่วนร่วมที่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน

ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระดับสถานศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน การทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรในโรงเรียน ระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลของโรงเรียน การจูงใจให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณและผลตอบแทน

เงื่อนไขความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา การสร้างการรับรู้ความเข้าใจและการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาสังคมในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มุ่งเน้นที่การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของเด็กเป็นสำคัญ การสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพ มีการบริหารจัดการ การเชื่อมโยงมีแนวทางการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษา การมีคณะกรรมการในแต่ละระดับเพื่อกำกับดูแลให้เกิดการปฏิบัติ การปรับเปลี่ยนกระบวนการของการจัดการศึกษา จากการเป็นผู้จัดการศึกษาโดยรัฐมาเป็นการจัดการศึกษาโดยทุกภาคส่วนของสังคม การสร้างระบบข้อมูลและสารสนเทศที่บูรณาการและเชื่อมโยงกับในทุกระดับผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรายงานต่อสาธารณชนจะเป็นกลไกในการสร้างการรับรู้ของผู้จัดการศึกษาและผู้เรียน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่สะท้อนความสำเร็จ ความยากลำบาก ความด้อยโอกาสที่ควรได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ผ่านกลไกการสื่อสารผ่านสังคมโซเชียลมีเดียให้ได้อย่างกว้างขวาง

3. ข้อเสนอรูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับประเทศไทย

3.1 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

กลไกการขับเคลื่อน ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. และเขตพื้นที่การศึกษา มีมติการมีส่วนร่วมด้านการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง ด้านบุคลากรการบรรจุแต่งตั้ง สวัสดิการและการบำรุงขวัญกำลังใจ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานและพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสาร

แนวทางการพัฒนาในอนาคต ควรจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาการศึกษากำหนดนโยบายพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาหลายรูปแบบที่ตอบสนองต่อการพัฒนาของพื้นที่ ควรแสวงหาความร่วมมือเพื่อพัฒนากับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน มูลนิธิต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่ยังไม่มีองค์กรต่าง ๆ ไปร่วมพัฒนา ควรปรับปรุงเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณเป็นการเฉพาะกับโรงเรียนพื้นที่สูง ควรพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่สะท้อนความสำเร็จ ความยากลำบาก ความด้อยโอกาสที่ควรได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ผ่านกลไกการสื่อสารสังคมโซเชียลได้เป็นอย่างดี

3.2 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ

กลไกการขับเคลื่อน ได้แก่ โรงเรียนและหน่วยบังคับบัญชาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการวิเคราะห์จุดวิกฤติและความเสี่ยงในทุกระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน

แนวทางการพัฒนา ควรพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ จุดที่ต้องการพัฒนาของโรงเรียน เป็นลักษณะ real-time reporting ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของการได้รับความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงานกับองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุนตามภารกิจของกระทรวงทบวงกรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การขอความช่วยเหลือสนับสนุนการขุดบ่อบาดาลให้แก่โรงเรียนเพื่อให้นักเรียน ครู มีน้ำสำหรับอุปโภค บริโภคอย่างเพียงพอ เป็นต้น

3.3 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภายนอก

กลไกการขับเคลื่อน ได้แก่ โรงเรียนและหน่วยบังคับบัญชาเป็นกลไกสำคัญในการวิเคราะห์จุดวิกฤติและความเสี่ยงในทุกระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ข้อมูลที่สะท้อนการด้อยโอกาส ความขาดแคลน ความทุกข์ยากที่ควรได้รับความช่วยเหลือของผู้เรียนรายบุคคล

แนวทางการพัฒนาในอนาคต ควรปรับปรุงพัฒนาการสื่อสารข้อมูลผ่านทุกเครือข่ายและสื่อสังคมออนไลน์เพื่อแสวงหาโอกาสและกระจายการช่วยเหลือสนับสนุนให้ทั่วถึง โรงเรียนและหน่วยบังคับบัญชาต้องประสานงานกับภายนอกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุน ช่วยเหลือ สนับสนุน ประชาสัมพันธ์ ความสำเร็จของการได้รับความร่วมมือจากภายนอกและหรือการรายงานโดยตรงกับเฉพาะเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการมีส่วนร่วมให้มีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น

3.4 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ

กลไกการขับเคลื่อนได้แก่ โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และมูลนิธิตามโครงการพระราชดำริ และมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (ไกลกังวล)

แนวทางการพัฒนาในอนาคต ควรจัดตั้งหรือมีองค์กรกลางระดับนโยบาย ในการประสานงานระหว่างมูลนิธิโครงการพระราชดำริ กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้แก่โรงเรียน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อรายงานผลความสำเร็จของการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการพระราชดำริ การสะท้อนปัญหาและทางออกของปัญหาเพื่อสะท้อนประเด็นสาระและความจำเป็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การมุ่งเน้นที่พัฒนาสมรรถนะครูและเด็กเพื่อจัดการเรียนรู้แห่งอนาคต

3.5 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชน

กลไกการขับเคลื่อน ได้แก่ โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน

แนวทางการพัฒนาในอนาคต ควรเสริมสร้างและพัฒนาวิจัยตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมิติใหม่โดยให้สังคมมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงเพื่อใช้สรรพกำลังทุกด้านของชุมชนเป็นต้นทุนการ

จัดการศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่บูรณาการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม สาธารณสถาน สถานประกอบการ ราษฎร์ชาวบ้าน บุคคลสำคัญ ฯลฯ ภายใต้นิยาม “ทุกคนเป็นครู ทุกที่คือห้องเรียน”

3.6 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากหุ้นส่วนการเรียนรู้

กลไกการขับเคลื่อน ได้แก่ โรงเรียน เด็ก และพ่อแม่ผู้ปกครอง ตามความเชื่อปรัชญาสายสัมพันธ์สามเหลี่ยมการเรียนรู้ (triangular relationships of learning)

แนวทางการพัฒนาในอนาคต ควรยกระดับการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนการเรียนรู้ตามปรัชญาสายสัมพันธ์สามเหลี่ยมการเรียนรู้ (triangular relationships of learning) อย่างแท้จริง โดยให้ผู้เรียนตระหนักในการเป็นหุ้นส่วนสำคัญในความสำเร็จของการเรียนรู้ พัฒนาทักษะของ “โรงเรียน เด็กและพ่อแม่ผู้ปกครอง” เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการประเมินคุณภาพการเรียนรู้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา กรณีโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงในปัจจุบันของประเทศไทยที่มีอยู่ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากภายในองค์กรตามสายงานบังคับบัญชา 2) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ 3) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากภายนอก 4) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ และ 5) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการภายในของโรงเรียน

ปัจจัย/เงื่อนไขความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การปรับปรุงแก้ไขข้อกฎหมายระเบียบที่เหมาะสมเพื่อขจัดอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วม การสนับสนุนพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขวิธีการบรรจุ แต่งตั้งและโยกย้ายให้มีประสิทธิภาพรวดเร็ว วิจัยและพัฒนาตัวแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้แห่งอนาคตที่มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาให้เกิดขึ้นจริงและเป็นรูปธรรม วิจัยและพัฒนารูปแบบการจ้างองค์กร หรือหน่วยงานรับจ้างที่มีความเชี่ยวชาญ (Outsource) เพื่อลดและขจัดอุปสรรคและข้อจำกัดอันเกิดจากการบริหารงานบุคคลของภาครัฐในบางพื้นที่และในบางเรื่องที่โรงเรียนขาดความเชี่ยวชาญ พัฒนาปรับปรุงเว็บไซต์ของส่วนกลางให้เป็นศูนย์กลางของวิทยการสมัยใหม่เพื่อช่วยสแกนแอปพลิเคชันใหม่ ๆ ทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงและสามารถใช้เป็นสื่อและทดแทนครูได้ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่สะท้อนความสำเร็จ ความยากลำบาก ความด้อยโอกาสที่ควรได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ผ่านกลไกการสื่อสารสังคมโซเชียลได้รับรู้ได้อย่างกว้างขวาง เช่น Facebook, Tweeter, Youtube, Line แสวงหาความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน มูลนิธิต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่ยังไม่มีองค์กรต่าง ๆ ไปร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนบนพื้นที่สูงถิ่นทุรกันดารที่แตกต่างจากโรงเรียนพื้นที่ปกติเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างกำลังใจให้กับบุคลากรในการปฏิบัติที่มีความยากลำบาก เช่น เงินสวัสดิการสำหรับการปฏิบัติงานประจำสำนักงานในพื้นที่พิเศษ (เบี้ยกัณฑ์)

ปัจจัยในระดับสถานศึกษาที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากร ระบบข้อมูลสารสนเทศของ

โรงเรียน การสื่อสาร และการสร้างแรงจูงใจโดยการประกาศเกียรติคุณ การให้รางวัลและผลตอบแทน โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษา กล่าวคือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการศึกษาข้อมูลของโรงเรียนและวิเคราะห์ประเด็นสำคัญเพื่อนักเรียน มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยขับเคลื่อนหลักสู่ความสำเร็จ มีวิสัยทัศน์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ สุนันธิณีย์ ม่วงเนียม (สนันธิณีย์, 2560, หน้า 73) ที่กล่าวถึงผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา เป็นผู้กำหนดทิศทางของการศึกษาและเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินงานต่างๆของสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และชัยเสกฐ์ พรหมศรี (2561) ได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการเป็นผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจเฉพาะหน้าได้ทันเวลาที่ ส่วนการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา กล่าวคือ ครูและบุคลากรในโรงเรียนเป็นพลังหนุนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เกิดความก้าวหน้า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวนละออง สีดา, พจนีย์ มั่งคั่ง และ กัญญกร เอี่ยมพญา (2564 หน้า 86-87) ที่พบว่า การทำงานเป็นทีมเป็นกลยุทธ์สำคัญประการหนึ่งการพัฒนาองค์การยุคใหม่ที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการพัฒนาองค์การ ความซับซ้อนและความหลากหลายของงานในสังคม ส่งผลให้ผู้บริหารไม่สามารถทำงานได้ทุกอย่างให้มีประสิทธิภาพได้เพียงลำพัง นอกจากนี้การทำงานเป็นทีมเป็นบรรยากาศหนึ่งของการมีส่วนร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์การบริหารที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ส่วนด้านระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยระบบข้อมูลสารสนเทศควรจะมีองค์ประกอบสำคัญที่คือ 1) ระบบข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา 2) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ 3) ระบบสารสนเทศข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินการของโรงเรียน 4) ระบบสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน โดยองค์ประกอบข้างต้นจะต้องเป็นปัจจุบัน ทันสมัย อยู่ในลักษณะที่เป็น Real-time Reporting ที่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวางแผนตัดสินใจเพื่อการให้ความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะข้อมูลสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นภาวะวิกฤติของปัญหา ความยากลำบากที่จะมีผลกระทบในภาพรวมและในระดับปัจเจกของผู้เรียนจะทำให้เกิดประโยชน์และโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือรวดเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มนพ การกล้า, ชูศักดิ์ เอกเพชร และ นัญจรี เจริญสุข (2565) ที่พบว่า ระบบสารสนเทศที่ถูกต้องแม่นยำและเชื่อถือได้นั้น จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการบริหารงานองค์กร ซึ่งจำเป็นต้องใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการตัดสินใจเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของ จิระวดี สินทร (2565) พบว่า ข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการระดับสถานศึกษา ยังไม่สามารถบรรลุผลตามยุทธศาสตร์การศึกษาที่กำหนดไว้ได้อย่างสมบูรณ์เกิดจากการขาดข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาที่เพียงพอที่จะช่วยให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถตัดสินใจด้านการบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนถึงการกำหนดนโยบายได้อย่างเหมาะสม การสื่อสารข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยพบว่าการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สังคมได้รับรู้สภาพการดำเนินการของโรงเรียนและจะต้องดำเนินการในหลายช่องทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อ “สังคมออนไลน์” (Social Network) สอดคล้องกับ เบญริสา ต้นเจริญ (2562) ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์สามารถรับรู้ เรียนรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อองค์กรและบุคลากรในองค์กรอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากผู้บริหารไม่มีภาวะผู้นำและไม่สามารถนำกลยุทธ์การสื่อสารมาใช้อย่างชาญฉลาดและมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมจะนำพาองค์กรไปสู่ความล้มเหลวได้ ผู้บริหารที่จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จนั้นยังคงเป็น

ศาสตร์และศิลป์ที่มีความสำคัญอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ทิพย์วรรณ พัลวรรณ (2564) ที่พบว่าความก้าวหน้าของสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) ส่งผลต่อวิวัฒนาการอีกขั้นของการประชาสัมพันธ์ยุคดิจิทัล และประเด็นสุดท้ายการจูงใจโดยการประกาศเกียรติคุณ การให้รางวัล และผลตอบแทน เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยพบว่า 1) การประกาศเกียรติคุณ ซึ่งโรงเรียนอาจประกาศเกียรติคุณในรูปของเกียรติบัตร 2) การให้รางวัล โดยการเสนอชื่อเพื่อการรับรางวัลต่าง ๆ ที่เป็นการสร้างคุณประโยชน์ให้กับโรงเรียน 3) การตอบแทนของลักษณะของการขอลดหย่อนภาษี สอดคล้องกับทฤษฎีของ Maslow ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน แรงจูงใจมีผลต่อประสิทธิภาพของงาน เป็นพลังผลักดันให้บุคคลกระทำด้วยความเสียสละ ตั้งใจ กระตือรือร้น ทำงานด้วยความสมัครใจ เป็นความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงหรือฐานะทางสังคม (Esteem or status needs) และต้องการเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในสังคม

ข้อเสนอรูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมของประเทศไทย

จากการศึกษารูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมของประเทศไทย 6 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา 2) รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ 3) รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภายนอก 4) รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ 5) รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชน และ 6) รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากหุ้นส่วนการเรียนรู้ ได้ข้อเสนอแนะที่ควรนำไปปรับใช้ดังนี้

1 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เป็นรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมีสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. กศศ. ศธจ. และเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญของรูปแบบนี้ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นการมีส่วนร่วมตามโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ โดยการกำหนดนโยบาย การกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับระเบียบในการบริหารงานบุคคล งบประมาณ ตลอดจนการกำกับติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen & Uphoff (1981) ที่กล่าวว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมสำคัญจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามข้อพิจารณาสำคัญของรูปแบบนี้เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมอื่น ๆ ทั้งหมดมิติที่ควรจะต้องพัฒนาปรับปรุงเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับกฎระเบียบหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่อาจไม่เหมาะสมกับบริบทสภาพการที่เปลี่ยนไปเพื่อขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามข้อจำกัดของกฎหมาย

2. รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรภาครัฐ เป็นรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมีโรงเรียนและองค์การตามสายการบังคับบัญชา เป็นกลไกสำคัญในการแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐที่มีส่วนราชการตัวแทนที่อยู่ในชุมชนและในระดับพื้นที่ รูปแบบการมีส่วนร่วมนี้มีลักษณะที่เป็นประโยชน์ร่วมกันตามโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายเดียวกันคือ เด็กนักเรียน ดังนั้นการมีส่วนร่วมบางครั้งจึงมีลักษณะที่เป็นภาวะปกติทั่วไปที่มีส่วนร่วมที่ต้องประสานงานกันตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับพื้นที่และถึงในระดับสถานศึกษา ดังนั้น โรงเรียนและองค์การตามสายการบังคับบัญชาจะต้องมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่สะท้อนความขาดแคลน ความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารที่เป็นปัจจุบัน และการสานสัมพันธ์ การประสานงานอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) เสนอแนะควรพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมจากภายนอกไปอยู่ในลักษณะของ PPP (Public-Private Partnership) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางโรงเรียนที่ไม่สามารถจัดโดย

รูปแบบการบริหารโดยรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจเป็นหุ้นส่วนร่วมในการพัฒนาที่หุ้นส่วนจากภายนอก มีความเชี่ยวชาญอันจะเกิดผลโดยตรงต่อเด็ก

3 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภายนอก เป็นรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมีโรงเรียนและองค์การตามสายการบังคับบัญชา เป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนในการแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาซึ่งได้แก่ องค์กร มูลนิธิ บุคคล และอิสระชนทั่วไป รูปแบบกลไกนี้มีลักษณะเป็นการร่วมมือตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับพื้นที่และระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญสื่อสารข้อมูลความต้องการและความขาดแคลนของโรงเรียนเพื่อการขอรับการสนับสนุน โดยองค์กร มูลนิธิ บุคคล และอิสระชนทั่วไปจะได้รับการจูงใจเพื่อให้การสนับสนุนโดย 1) การประกาศเกียรติคุณ ซึ่งโรงเรียนอาจประกาศเกียรติคุณในรูปของเกียรติบัตร 2) การให้รางวัล โดยการเสนอชื่อเพื่อการรับรางวัลต่าง ๆ ที่เป็นการสร้างคุณประโยชน์ให้กับการศึกษา และ 3) การตอบแทนของลักษณะของการขอลดหย่อนภาษี สอดคล้องกับ Maslow (Maslow's general theory of human motivation) Maslow (1970)

4 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ เป็นรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมีโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกับ มูลนิธิตามโครงการพระราชดำริ และมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (ไกลกังวล) เป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนซึ่งรูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ เป็นรูปแบบที่มีเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของประเทศไทยอันเป็นความหวังโยที่สถาบันกษัตริย์มีต่อพสกนิกรของพระองค์ที่ต้องการให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการศึกษาในถิ่นทุรกันดารห่างไกลเป็นอย่างมาก ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจะต้องพัฒนากลไกภายในโดยมีหน่วยประสานงานและระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเพื่อการประสานงานที่มีประสิทธิภาพกับองค์กรพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ

5 รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมจากชุมชน เป็นรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา กล่าวคือ โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนจะเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญในการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมิติใหม่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงเพื่อใช้สรรพกำลังทุกด้านของชุมชนเป็นต้นทุนการจัดการศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ นอกห้องเรียนที่บูรณาการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม สาธารณสถาน สถานประกอบการ ประชาชนชาวบ้าน บุคคลสำคัญ ฯลฯ ภายใต้นิยาม “ทุกคนเป็นครู ทุกที่คือห้องเรียน”

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยจำนวนมากได้ระบุวิธีต่างๆ ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษา โดยจัดให้มีช่องทางเฉพาะที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กได้ Colletta and Perkins (1995) แสดงให้เห็นรูปแบบต่างๆ ของการมีส่วนร่วมของชุมชน: (1) การวิจัยและการรวบรวมข้อมูล; (2) การเจรจากับผู้กำหนดนโยบาย (3) การจัดการโรงเรียน (4) การออกแบบหลักสูตร (5) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และ (6) การก่อสร้างโรงเรียน Heneveld and Craig (1996) ยอมรับว่าการสนับสนุนของผู้ปกครองและชุมชนเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการกำหนดประสิทธิภาพของโรงเรียนใน Sub-Saharan Africa โดยระบุห้าประเภทของการสนับสนุนของผู้ปกครองและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ (1) เด็กมาที่โรงเรียนเพื่อเตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้; (2) ชุมชนให้การสนับสนุนทางการเงินและวัสดุแก่โรงเรียน (3) มีการสื่อสารระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเป็นประจำ (4) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียน และ (5) สมาชิกในชุมชนและผู้ปกครองช่วยสอนและส่งเสริมทักษะการพูดภาษาท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาอาจเป็นแรงจูงใจที่ทรงพลังสำหรับครู ในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ประเทศนิวซีแลนด์ ให้

ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหนึ่งในแปดหลักการในหลักสูตรของนิวซีแลนด์ โรงเรียนและครูจัดทำหลักสูตรที่มีความหมาย ตรงประเด็น และเชื่อมโยงกับชีวิตของนักเรียน สะท้อนถึงค่านิยมและปณิธานของพ่อแม่และชุมชนในวงกว้าง สร้างความเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียนที่บ้านที่เข้มแข็งซึ่งผู้ปกครอง ชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน (New Zealand Ministry of Education, 2022)

6 รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากหุ้นส่วนการเรียนรู้

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากหุ้นส่วนการเรียนรู้ เป็นรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา กล่าวคือ โรงเรียน เด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองจะเป็นกลไกขับเคลื่อนของรูปแบบนี้ โดยมีความเชื่อที่ว่าสามเหลี่ยมความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วย พ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียน และเด็ก เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เด็กได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดได้ทั้งในด้านสังคม วิชาการ จิตใจ (triangular relationships of learning; that is the parents, the school and the children.) (New Zealand Ministry of Education. Educational Leadership. (2022) Fred Biddulph, Jeanne Biddulph and Chris Biddulph. (2003) ระบุว่า อิทธิพลของครอบครัวและชุมชนเป็นกลไกสำคัญสำหรับผลลัพธ์คุณภาพสูงสำหรับเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา โดยผลลัพธ์มีทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะสังคม ซึ่งสรุปได้เป็นสี่ประเภท ได้แก่ คือ คุณลักษณะของครอบครัว กระบวนการในครอบครัว ปัจจัยชุมชน และโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับนโยบายควรพิจารณาปรับปรุงกฎเกณฑ์ที่ระดับพื้นที่หรือระดับสถานศึกษาเห็นว่าเป็นข้อจำกัดการแสวงหาพลังของการมีส่วนร่วมซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับบริบทโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ และหลักความรับผิดชอบร่วมกันภายใต้การกำกับดูแลของระดับนโยบาย

1.2 ระดับจังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา ควรแก้ไขปัญหการบรรจุแต่งตั้งอัตรากำลังครูและสร้างระบบประกันได้ว่าจะมีการทดแทนครูได้อย่างทันทีไม่ปล่อยให้เกิดภาวะการขาดครู ควรมีโครงการในการสนับสนุนและพัฒนาวิชาชีพเพื่อการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีปกติใหม่ของการศึกษา (new normal education) มีโครงการที่ให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการนิเทศกำกับเพื่อติดตามและสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียนถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูง

1.3 ระดับสถานศึกษา ควรมุ่งเน้นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนและพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด การแสวงหาการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ควรมุ่งผลลัพธ์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กหรือผู้เรียนโดยตรง การสร้างความตระหนักให้แก่ชุมชนและผู้ปกครองถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อบุตรหลาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาทดลองและพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมจากภายนอกในลักษณะ PPP (Public-Private-Partnership) กับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงโดยเฉพาะ

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในมิติใหม่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง การออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นที่นำทรัพยากรของท้องถิ่น เชื่อมโยงและเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ มีการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้และบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนในระบบออนไลน์ ดังเช่น StarMap, ThinkLink, Wiki, izi.Travel ฯลฯ

2.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบและกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากหุ้นส่วนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของ โรงเรียน เด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองตามปรัชญา triangular relationships of learning

บรรณานุกรม

- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, (2561). **ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารองค์กร**. แนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- จิระวดี สินทร. (2022). การบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดการที่ยั่งยืนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Roi Kaensarn Academy*, 7(4). สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/253072>
- ทิพย์วรรณ พัลวรรณ (2021). นวัตกรรมการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ผ่านการสื่อสารเครือข่ายสังคมออนไลน์ “พ็อย์ยุคโควิด ต้องพลิกวิกฤติเป็นโอกาส”. *วารสารวารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 11(1). สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/humannstru62/article/view/250942/170226>
- นวนละอง สีดา, พจนีย์ มั่งคั่ง และ กัญญกร เอี่ยมพญา. (2565). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 1. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 19(86), 8-22. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/251912/173597>
- เบญจิสา ดันเจริญ. (2562). กลยุทธ์การสื่อสารภายในองค์กรสำหรับองค์กรขนาดกลางและขนาด เล็ก. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. 8(1), สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/198283>
- มนพ การกล้า, ชูศักดิ์ เอกเพชร และ นัฏจรี เจริญสุข. (2565). การพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศออนไลน์เพื่อการบริหารงานของโรงเรียนในเครือข่ายศรีลันตา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกระบี่. *วารสารรัชภาคย์*. 16(46), 197-216. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/256584/174453>
- สุนันธิณี ม่วงเนียม. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียนจัดการเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2545). **แนวทางพัฒนา “โรงเรียนคุณภาพ” ตามนโยบาย สำนักงานปฏิรูปการศึกษา**. แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและ สถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **รายงานการศึกษารูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมและสมัชชา การศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค
- เอกพล ดวงศรี. (2563). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนตามร่างพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่. *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 4(3), 1-15.

- Biddulph, F., Biddulph, J., & Biddulph, C. (2003). **Best evidence synthesis: The complexity of community and family influences on children's achievement in New Zealand.** Wellington: Research Division, Ministry of Education, 4.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies.** New York: Cornell University Press.
- Colletta, Nat J. and Gillian Perkins. (1995). **Participation in Education. Environment Department Papers.** Paper No.001. Participation Series. Washington, DC: The World Bank.
- Heneveld, Ward and Helen Craig. (1996). **Schools Count: World Bank Project Designs and the Quality of Primary Education in Sub-Saharan Africa.** Washington, DC: The World Bank.
- New zeland Ministry of Education. (2022). **Refreshing the New Zealand Curriculum.**
<https://nzcurriculum.tki.org.nz/Refreshing-the-New-Zealand-Curriculum>